

Deo, et sanctis Dei³³ apostolis Petro et Paulo, sanctæque catholice³⁴ ecclesie, omnem investituram per anulum, et baculum, et concedo, in³⁵ omnibus ecclesiis que³⁶ in regno vel imperio meo sunt, canonicam fieri³⁷ electionem³⁸, et liberam consecrationem. Possessiones, et regalia beati Petri que a principio hujus discordie, usque ad hodiernam diem, sive tempore patris mei, sive etiam meo, ablata sunt, que habeo³⁹, eidem⁴⁰ sanctæ Romanæ ecclesie restituo⁴¹, que autem non habeo⁴², ut restituantur⁴³ fideliter juvabo⁴⁴. Possessiones⁴⁵ etiam omnium aliarum⁴⁶ ecclesiarum, et principum, et aliorum tam clericorum, quam laycorum, que⁴⁷ in guerra⁴⁸ ista amisse⁴⁹ sunt, consilio principum, vel⁵⁰ justitia, que habeo reddam⁵¹, que autem⁵² non habeo⁵³, ut restituantur fideliter juvabo⁵⁴. Et B do veram pacem domino⁵⁵ papæ⁵⁶ Calixto⁵⁷, sanctæque⁵⁸ Romanæ ecclesie, et omnibus qui in parte

A ipsius sunt, vel fuerunt. Et in quibus sancta Romana ecclesia mihi⁵⁹ auxilium postulaverit, fideliter juvabo⁶⁰; et de quibus mihi fecerit⁶¹ querimoniam, debitam sibi faciam justitiam⁶². Hæc omnia acta sunt, consensu, et consilio principum⁶³, quorum nomina subscripta sunt⁶⁴; Adelbertus⁶⁵ archiepiscopus Moguntinus⁶⁶. Fridericus⁶⁷, Coloniensis archiepiscopus. Bruno Treverensis archiepiscopus⁶⁸. H. ⁶⁹ Ratisbonensis⁷⁰ episcopus. O. Babenbergensis episcopus⁷¹. Bruno⁷² Spirensis episcopus⁷³. H. ⁷⁴ Augustensis episcopus. G. ⁷⁵ Trajectensis⁷⁶ episcopus⁷⁷. Ou. ⁷⁸ Constantiensis episcopus⁷⁹. Herdolfus⁸⁰ abbas Vuldensis⁸¹. H. dux⁸². Fridericus⁸³ dux S. dux⁸⁴. Bertolfus⁸⁵ dux. Marchio Diepoldus⁸⁶. Marchio Engelbertus⁸⁷. Godefridus⁸⁸ palatinus comes. O. ⁸⁹ palatinus comes⁹⁰. Berlingarius comes⁹¹.

CONCILIUM LATERANENSE.

(Anno 1123, Martii 27.)

[PERTZ., *Monum. Germ. hist.*, Legum II, 182.]

CAPITULUM I. Sanctorum patrum exempla sequentes, et officii nostri debitum innovantes, ordinari quemquam per pecuniam in æcclesia Dei vel promoveri secundum apostolicam auctoritatem modis omnibus prohibemus. Si quis vero in æcclesia ordinationem vel promotionem acquisierit, acquisita⁶⁴ prorsus careat dignitate.

II. A suis æpiscopis excommunicatos ab aliis æpiscopis, abbatibus et clericis in communionem recipi, proculdubio prohibemus.

III. Nullus in æpiscopum nisi canonicè electum consecret; quod si præsumptum fuerit, consecratus et consecrator absque recuperationis spe dampnatur.

IV. Nullus omnino archidiaconus, aut archipresbyter, sive præpositus, vel decanus, animarum curam vel præbendas æcclesie sine iudicio vel consensu alicui tribuat, immo sicut sanctis canonibus constitutum est, animarum cura et rerum æcclesiasticarum dispensatio. in æpiscopi iudicio et po

VARIÆ LECTIONES.

³³ a. d. 1. ³⁴ et sanctæ ecclesie catholice 2. ³⁵ deest 2. ³⁶ q. i. r. v. i. m. sunt desunt Bbg. ³⁷ deest 6. ³⁸ helectionem 1. ³⁹ h. reddito. e. 6. ⁴⁰ eydem 1. ⁴¹ deest 6. ⁴² abeo 1. ⁴³ reddantur 5. 6. ⁴⁴ adjuvabo 6. L. ⁴⁵ Possessionem 1. ⁴⁶ sanctorum 5. ⁴⁷ q. i. g. i. a. s. desunt 5. 6. 7. Bbg. L. ⁴⁸ guerra 2. ⁴⁹ werra 3. 4. ⁵⁰ amissa 2. amissa 3. 4. ⁵¹ et 5. 6. 7. Bbg. L. ⁵² r. q. a. n. h. ut r. desunt Bbg. ⁵³ deest 2. 3. 4. 5. 6. 7. Bbg. L. ⁵⁴ adjuvabo L. ⁵⁵ deest 7. ⁵⁶ deest Bbg. ⁵⁷ calisto 2. callisto L. ⁵⁸ deest 6. Bbg. ⁵⁹ et sanctæ 2. 3. 4. ⁶⁰ deest 2. 3. 4. 5. 6. 7. Bbg. L. ⁶¹ adjuvabo 6. *Reliqua desunt in 5. 6. 7. Bbg.* ⁶² f. m. 3. 4. m. q. f. L. ⁶³ justitiam faciam L. ubi reliqua desunt. — *Vat. II.* ⁶⁴ deest 4. ⁶⁵ reliqua desunt 4. ⁶⁶ A. 2. Albertus 3. ⁶⁷ maguntinus aps. 2. magontiensis aps 3. maguntinus aps. V. II. ⁶⁸ Fredericus 3. F. 2. ⁶⁹ h. t. a. deest 1. 2. G. VII. ⁷⁰ Ardwinus 3. ⁷¹ radisbonensis 1. H. r. e. desunt VII. ⁷² Otto G. V. II. Otto hauemburgensis e. 3. O. b. e. desunt 2. ⁷³ B. 2. V. II. ⁷⁴ episcopus et alie multe ecclesiastice persone ac seculares 3. *reliqua desunt.* ⁷⁵ A. V. II. ⁷⁶ Godebaldus G. ⁷⁷ trajectensis 2. ⁷⁸ deest 1. ⁷⁹ B. 2. Uldaricus G. U. VII. ⁸⁰ deest 1. ⁸¹ E. 2. V. II. H. G. ⁸² vulnensis 1. fuldensis G. V. II. vultensis et alii archiepiscopi et episcopi et abbates, quorum nomina hic non sunt subscripta. Heinrich dux 2. ⁸³ Henricus dux Bavarie G. (*in marg. alias Heremannus dux*). — northmannus V. II. ⁸⁴ Fredericus 2. F. d. Suevo G. ⁸⁵ loco S. et Bertolfi ducum Gold. Bruno dux Saxonie. *Vat. II. duces S. Bertolfum, Diepoldum, Engelbertum et Godefridum omittit, legens eorum loco:* Bonifacius marchio. Theobaldus marchio. Cynulphus comes palatinus. ⁸⁶ Bertolfus 2. ⁸⁷ Depoldus 2. Dietholdus marchio Cambiensis a Vochburg G. ⁸⁸ Einlbertus 2. *loca Engelberti G. habet:* Bonifacius marchio Tuscie. Theobaldus marchio. ⁸⁹ Gotefridus 2. Gotfridus p. c. Rheni (*al. Ernulphus comes palatinus*) G. ⁹⁰ Otto 2. Otbertus c. p. V. II. Otho palatinus comes a Wietelsbach. Engelbertus marchio Istriæ G. ⁹¹ reliqua desunt 2. ⁹² Berengarius comes. Godefredus comes. Ego Fridericus Coloniensis episcopus et cancellarius recognovi V. II. Berengarius comes Habsburgi. Theodoricus comes Montisbellicardi et alii quam plures G. ⁹³ deest in codice.

testate permaneat. Si quis contra hoc facere aut potestatem quæ ad æpiscopum pertinet sibi vendicare præsumpserit, ab æcclesiæ liminibus arceatur.

V. Ordinationes quæ a Bordino ⁸² heresiarcha postquam a Romana æcclesia est dampnatus, quæque et a pseudoæpiscopis per eum postea ordinatis factæ sunt, nos esse irritas judicamus.

VI. Nullus etiam in præpositum, nullus in archidiaconum ordinetur, nullus in decanum, nisi presbyter vel diaconus ordinetur.

VII. Presbyteris, diaconibus et subdiaconibus concubinarum et uxorum contubernia penitus interdiciamus, et aliarum mulierum cohabitationem, præter quas synodus Nycena propter solas necessitudinum causas habitare permisit, videlicet matrem, sororem, amittam, materteram, aut alia hujusmodi de quibus nulla juste valeat oriri suspitio.

VIII. Præterea juxta beatissimi pape Stephani sanctionem statuimus, ut laici quamvis religiosi sint, nullam tamen de æcclesiasticis rebus aliquid disponendi habeant facultatem. Sed secundum apostolorum canones omnium negotiorum æcclesiasticorum curam æpiscopus habeat, et ea velut Deo contemplante dispenset.

IX. Si quis ergo principum vel aliorum laicorum dispositionem seu dominationem vel possessionem æcclesiasticarum ⁸³ rerum sibi vendicaverit, ut sacrilegus judicetur.

X. Conjunctiones consanguineorum fieri prohibemus, quoniam eas et divinæ et seculi prohibent leges. Leges enim divinæ hoc agentes, et eos qui ex eis prodeunt, non solum eiciunt sed maledictos appellant; leges vero seculi infames tales vocant ab hereditate repellunt. Nos itaque patres nostros sequentes, infamia eos notamus, et infames eos esse censemus.

XI. Ad hæc sanctæ Romanæ æcclesiæ possessiones quietas per Dei gratiam servare cupientes, præcipimus, et sub districtione anathematis interdiciamus, ne aliqua militaris persona Beneventum ⁸⁴, beati Petri civitatem, præsumat invadere aut violenter tenere. Si quis aliter præsumpserit, anathematis vinculo teneatur.

XII. Eis autem qui Hierosolimam proficiscuntur et ad christianam gentem defendendam et tyrannidem infidelium debellandam efficaciter auxilium suum præbuerint, suorum remissionem peccatorum concedimus, et domos, familias atque omnia bona

A eorum in beati Petri et Romanæ æcclesiæ protectione, sicut a domino nostro Urbano papa statutum fuit, suscepimus ⁸⁵. Quicumque ea distrabere vel auferre quamdiu in via illa morantur præsumpserit, excommunicationis ultione plectantur.

XIII. Eos autem qui vel pro Hierosolimitano vel pro Hispanico itinere cruces sibi in vestibus posuisse noscuntur, et postea dimisisse, cruces iteræ assumere et viam ab instanti pascha usque ad proximum pascha sequens apostolica auctoritate precipimus. Alioquin ex tunc eos ab æcclesiæ intritu sequestramus, et in omnibus terris eorum divitiæ omnia præter infantium baptisma et morientium penitentias interdiciamus.

B XIV. Illam vero pravam porticanorum consuetudinem quæ hactenus ibi fuit, ex fratrum nostrorum et curiæ totius consilio necnon voluntate ac consensu præfecti renovendam censemus, ut porticanorum habitatorum sine ⁸⁶ heredibus mortuorum bona contra morientis deliberationem minime pervadantur. Ita tamen, ut in posterum ⁸⁷ portici Romanæ æcclesiæ et nostræ nostrorumque successorum obedientiæ fideliter permaneant.

XV. Sanctorum patrum canonibus consona sentientes, oblationes de sacratissimo et reverentissimo altari beati Petri, et Salvatoris, et sanctæ Mariæ rotundæ, æcclesiæ, sancti Nicolai Barensis, sancti Egidii, sive de aliis omnium æcclesiarum altaribus sive crucibus, a laicis auferri penitus interdiciamus et sub districtione anathematis prohibemus, et æcclesias incastellari, in servitutum redigi, apostolica auctoritate prohibemus.

XVI. Quicumque monetam falsam se sciente fecerit aut studiose expenderit, tamquam maledictus et pauperum virorum oppressor, nec non civitatis turbator, a fidelium consortio separetur.

XVII. Si quis Romipetas et peregrinos apostolorum limina et aliorum sanctorum oratoria visitantia capere seu rebus quas ferunt spoliare, et mercatores novis teloniorum et pedaticorum exactionibus molestare præsumpserit, donec satisfecerit comminatione careat christiana.

XVIII. Uctiones et visitationes infirmorum et publicas missas nonachis omnino interdiciamus.

D Exempla Leonis ad Dioscorum ut in die resurrectionis levitica et sacerdotalis fiat ordinantur, cap. 19.

Quod mane dominico continuato jejuniis sabbati possit fieri ordinatio c. 20.

VARIE LECTIONES.

⁸² ab ordino coarx. ⁸³ æcclesiasticorum codex. ⁸⁴ Beneventa codex. ⁸⁵ ita codex. ⁸⁶ sive cod. I
⁸⁷ deses' in codice.